

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

MIETTINEN ANU

TRAUMAN SIIRTYMINEN SUKUPOLVELTA TOISELLE KIINTYMYSSUHDE-
TEORIAN VALOSSA

Kasvatustieteen kandidaatintyö

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Varhaiskasvatuksen koulutus

2016

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä/Author Miettinen, Anu	
Työn nimi/Title of thesis Traumojen siirtyminen sukupolvelta toiselle kiintymyssuhdeteorian valossa			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede, Varhais-	Työn laji/Type of thesis KK, Kandidaatintut-	Aika/Year Elokuu 2016	Sivumäärä/No. of pages 27
Tiivistelmä/Abstract <p>Käsittelen kandidaatintutkielmassani kiintymyssuhteen siirtymistä sukupolvelta toiselle, erityisesti traumojen siirtymistä. Työni tavoitteena on saada vastaus siihen miten traumat siirtyvät sukupolvelta toiselle kiintymyssuhdeteorian valossa. Tutkimusmetodina työssäni on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Käyn kattavasti läpi vanhempia ja tuoreita tutkimuksia liittyen kiintymyssuhteen siirtymiseen, joista kerään yhteenvetoa siitä, mikä on se mekanismi kiintymyssuhteen siirtymisen taustalla.</p> <p>Hoitajan sensitiivisyys ja kiintymysrepresentaatiot on ajateltu olevantärkeimpiä tekijöitä kiintymyssuhteen siirtymisessä, mutta on ilmennyt, että ne eivät ole ainoita selittäviä tekijöitä eivätkä niin vahvoja kuin on ajateltu. Käsittelemistäni tutkimuksista voi nostaa neljä mekanismia, jotka jollain lailla liittyvät kiintymyssuhteen siirtymiseen: sensitiivisyys, kiintymysrepresentaatiot, traumojen uudelleen organisoituminen sekä reflektiivinen kyky. Sensitiivisyys ja kiintymysrepresentaatiot liittyvät yleisesti kiintymyssuhteen siirtymisprosessiin sekä uudelleen organisoituminen ja reflektiivinen kyky liittyvät traumaattisissa oloissa eläneiden äitien siirtämään kiintymyssuhteeseen. Traumojen uudelleen organisoitumisella ja reflektointi kyvyllä viitataan traumojen käsittelyyn ja mentalisointiin.</p> <p>Tutkimukset osoittavat, että niin turvallinen kuin turvatonkin kiintymyssuhde siirtyy sukupolvelta toiselle. Tuoreet tutkimukset osoittavat selvän yhteyden traumojen tiedostamisen ja käsittelyn vaikutuksesta siihen, millainen oman lapsen kiintymyssuhteesta muodostuu. Pienen otannan vuoksi tulokset vaativat kuitenkin vielä lisävahvistusta. Varsinainen mekanismi kiintymyssuhteen siirtymisen selittäväenä tekijänä on kuitenkin vielä epäselvä.</p>			

Asiasanat/Keywords Kiintymyssuhdeteoria, traumat, sukupolvet

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehitykselle	3
2.1	Kiintymyssuhdeteorian eri aallot	4
2.1.1	<i>Dynamic Maturation Attachment - malli</i>	6
2.2	Kiintymyssuhdehäiriöt.....	9
2.2.1	<i>Poikkeavat kiintymyssuhteet</i>	9
2.2.2	<i>Traumat varhaislapsuudessa</i>	10
3	Trauman siirtyminen sukupolvelta toiselle kiintymyssuhdeteorian valossa	12
3.1	Kiintymyssuhteen intergeneraation siirtymisen tutkimus	12
3.1.1	<i>Yli kolmen sukupolven yli siirtyvä kiintymyssuhde</i>	14
3.2	Vaurioituneen kiintymyssuhteen siirtyminen sukupolvelta toiselle.....	16
3.2.1	<i>Reflektiivisen kyvyn vaikutus trauman siirtymiseen sukupolvelta toiselle</i>	16
3.2.2	<i>Uudelleen organisoinnin vaikutus trauman siirtymiseen sukupolvelta toiselle</i>	18
3.3	Mekanismi kiintymyssuhteen siirtymisen taustalla.....	18
4	Miten trauman siirtymisen sukupolvelta toiselle voisi katkaista	21
5	Johtopäätökset ja pohdinta	23
	LÄHTEET	25

1 Johdanto

Moderni psykologia on pyrkinyt tutkimaan tieteellisesti rakkauden ja kiintymyksen välttämättömyyttä, elämää ylläpitävää ja sukupolviketjua jatkavaa kiintymyssuhdetta, jonka varassa lapsi kasvaa uutta elämää luovaksi aikuiseksi tai jonka puutteessa hän ei kasva sellaiseksi. Yksi merkittävin uhka tälle on vakavasti poikkeavat ja vaurioituneet kiintymyssuhteet. (Tamminen, 2001, 234.) Kiintymyssuhdeteoria tarjoaa mallin, jonka pohjalta voi ymmärtää ihmisen käyttäytymistä sosiaalisessa ympäristössä ja pohtia myös monia muita mielen terveyden häiriöitä. (Becker-Weidman, 2008.)

Oman lapseni synnyttyä kiinnostuin varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Myös lapsuuden traumat sekä niiden siirtyminen vanhemmuuden myötä eteenpäin omille lapsille on kiinnostanut minua jo pitkään. Työni näkökulmaksi kiitetyinkin traumojen siirtyminen sukupolvelta toiselle kiintymyssuhdeteorian valossa. Työväni etenen siten, että teoriaosuudessa käyn läpi varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle sekä kiintymyssuhdeteorian neljän teoreetikon ydinajatuksia. Viimeisimmän teoreetikon Patricia Crittendenin ajatuksiin kiintymyssuhteesta pureudun syvemmin. Dynaamisen kypsytymisen kiintymysmalli (DMM) on kehitelty nimenomaan vaikeissa olosuhteissa eläviin ryhmiin. Kolmannessa kappaleessa kokoan tutkimustuloksia liittyen kiintymyssuhteen siirtymiseen sukupolvelta toiselle kahdessa ja kolmessa polvessa sekä erityisesti kiintymyssuhteen siirtymisestä traumaattisissa olosuhteissa. Tässä osiossa kokoan myös tutkijoiden testaamia ja pohtimia mekanismeja kiintymyssuhteen siirtymisen selittävinä tekijöinä. Neljäs kappale sisältää lyhyesti tutkijoiden pohtimia keinoja miten trauman siirtymiseen sukupolvelta toiselle voisi vaikuttaa.

Tutkimuskysymykseni on: ”Miten traumat siirtyvät sukupolvelta toiselle? Tarkentava tutkimuskysymys on: ”Mikä on selittävä mekanismi yli sukupolven yli siirtyvissä kiintymyssuhteissa?” Tutkimusmetodinä työväni on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa vastataan tutkimuskysymykseen jo aiemmin tuotetun tiedon pohjalta. Käyn läpi tutkimuksia liittyen yleisesti kiintymyssuhteen siirtymiseen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin sekä kohdennettuja tutkimuksia liittyen kiintymyssuhteen siirtymiseen erityisesti traumaattisissa olosuhteissa. Tutkimuksista kerään yhteenvedon siitä, mikä mekanismi on kiintymyssuhteen siirtymisen taustalla.

Keskeisiä suomalaisia käsitteitä tähän aiheeseen liittyen ovat kiintymyssuhdeteoria, kiintymysmalli, sukupolvi, siirtyminen ja trauma. Osalle englanninkielisiä käsitteitä ei löydy vastaavaa suomennettua käsitettä. Avaan näitä käsitteitä tässä. Ensimmäinen niistä on 'transmission gap', jolla viitataan selittämättömiin alueisiin kiintymyssuhteen siirtymisessä sukupolvelta toiselle selittämissä teorioissa. Toinen englanninkielinen käsite on "reorganising", jolla tarkoitetaan "uudelleen organisoitumista", jossa vanhempi on käsitellyt omaa taustansa eikä trauma vaikuta enää kovin paljoa nykyhetkessä eli trauma ilmenee uudelleen organisoituna, vähemmän haitallisena. Kolmas englanninkielinen käsite on 'reflection function', jolla on suomenkielinen käsite "reflektiivinen kyky" ja se liittyy läheisesti käsitteeseen mentalisaatio. Mentalisaatiolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää, että oma ja toisen ihmisen käyttäytyminen ovat kytköksissä mielensisäiseen tilaan ja tunteisiin. Reflektiivinen kyky on mentalisaation operationalisoitu käsite, jolla mentalisaatiota voidaan tutkimuksissa mitata. Reflektiivinen kyky kuvaa sekä vanhemman kykyä heijastaa oikealla tavalla takaisin lapselle tämän oma tunnetila, että vanhemman kykyyn peilata omia lapsuuden kokemuksiaan nykyhetkessä kypsällä tavalla. Yksinkertaistettuna reflektiivinen kyky viittaa kykyyn havainnoida, ymmärtää ja luoda perspektiiviä omaan kokemukseen. Samalla se viittaa kykyyn vastaanottaa, säädellä ja kokea tunnetta. (Pajulo 2004, 2544.)

2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehitykselle

Varhaislapsuuden tutkimus on vilkasta ja monipuolista. Teoriat muuttuvat, tutkimustuloksia tarkastellaan kriittisesti. Pohjimmiltaan lapsuuden tutkimus viestittää samaa. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Erillisiä fyysisiä tai psyykkisiä reaktioita ei voida ymmärtää muutoin kuin suhteessa elämän kokonaisuuteen. (Taipale, 1998, 11.) Tarzan ei nykytiedon mukaan olisi voinut oppia lukemaan, koska älyllinen kehitys tarvitsee ympäristön varhaista tukea. Heitteillejätöistä selviää kuinka sidoksissa ihmisen kehitys on ympäröivään yhteisöön ja ihmisten koko sosiaalishistoriaan. Yhteisöstä erotettu menettää mahdollisuutensa älylliseen ja tunne-elämän kehittymiseen. (Taipale, 1998, 16.)

Lapsi on syntymästään saakka suuntautunut sosiaaliseen kanssakäymiseen. Varhaista vuorovaikutusta kuvaa vuorottelun periaate, joka koskee ilmeitä, eleitä, katseita ja ääntelyä. Vanhempien tietyltä osin biologisesti virittäytynyt toiminta, kuten etäisyys lapsen kasvoista seurustelutilanteissa, puheen yksinkertaisuus, kasvojen ilmeet, edesauttavat varhaisen kommunikaation ja kiintymyssuhteen muodostumista ja tapahtuvat pitkälle tiedostamatta. Varhainen vuorovaikutus alkaa kehittyä vastavuoroisten vuoropuhelujen kautta, jotka syntyvät kun hoivaava aikuinen aistii lapsen tarpeet herkästi ja jäljittelee lapsen kasvonilmeitä ja ääntelyitä. Näistä muodostuu pian vuorovaikutusketjuja, joissa lapsi alkaa myös jäljitellä vanhemman toimintaa. Lapsesta tulee aktiivinen osapuoli, joka tekee tulkintoja ja jolla on odotuksia vanhemman käyttäytymistä kohtaan. Lapselle alkaa kehittyä ymmärrys mielialojen ja mielenkiinnonkohteiden jakamisesta toisten ihmisen kanssa. (Lyytinen M., Korhonen & Lyytinen P. 2008, 58 - 61.) Jos vauva kokee menettävänsä yhteyden kiintymyksen kohteeseensa, hän ilmaisee läheisyyden tarpeensa kiintymyskäyttäytymisellä. (Silvén, 2010, 71).

Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen laadun selvittäminen on merkittävimpiä vuorovaikutustutkimuksen alueita varhaislapsuudessa. Kiintymyssuhdeteoria pohjautuu ajatukselle, että lapsen sosio-emotionaalinen kehitys on riippuvainen ympäristöstä mikä vastaa hänen sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiinsa. Vanhemman sensitiivinen hoiva ja reagointi lapsen tarpeisiin auttavat lasta vähitellen tunnistamaan omia tunnetilojaan ja tarpeitaan. Kiintymyssuhdetutkimukset ovat vaikuttaneet kehityspsykologiseen ajatteluun vauvan ja vanhemman välisestä suhteesta sekä varhaisen emotionaalisen siteen merkityksestä lapsen kehityksessä. Emotionaalisen tuen tarjoamisen lisäksi vanhemman ja lapsen vuorovaikutus on myös

stimulaation lähde varhaislapsuudessa liittyen lapsen kognitiiviseen kehitykseen. (Lyytinen ja muut, 2008, 61 - 63.)

2.1 Kiintymyssuhdeteorian eri aallot

Kiintymyssuhdetutkimuksessa on ollut neljä eri aaltoa. Kiintymyssuhdeteorian perusteet loi englantilainen lastenpsykiatri John Bowlby. Mary Ainsworth alkoi tutkia pienten lasten kiintymyssuhteen eroja ja syntyehtoja kokeellisin menetelmin. Aikuisen kiintymyssuhteen tutkimista kehitti Mary Main. Patricia Crittenden on laajentanut kiintymyssuhteen tutkimista epätavallisissa oloissa eläviin perheisiin, joissa lasten kehitys voi vaarantua.

John Bowlby on kiintymysteorian isä. Kiintymyssuhde syntyy ihmisen biologisista tarpeista. John Bowlby julisti, että äidin rakkaus on lapsenkasvulle yhtä välttämätöntä kuin elintärkeät vitamiinit. Bowlbyn määritelmän mukaan kiintymyssuhde alkaa rakentua äidin ja lapsen välille lapsen biologisen kasvutarpeen pohjalta emotionaalisesti organisoituneeksi vuorovaikutussysteemiksi. (Tamminen, 2001, 235.) Bowlbyn perusajatus on se, että lapsen kokema äidin rakkauden menetys voi uhata lapsen kehitystä. (Hautamäki, 2001, 15.) Kiintymyssuhdeteoriassaan Bowlby pyrki rakentamaan synteetin psykoanalyttisen ajattelun, Piaget'n kognitiivisen skeemateorian, etiologian, evoluutiopsykologian ja systeemiteorian välillä, sekä korostamaan todellisen elinympäristön merkitystä lapsen kehityksessä. Pieni lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään primäärihoitajaansa ja kiintyminen rakentuu vähitellen. Hän pyrkii pitämään fyysistä ja psyykkistä yhteyttä lähimpään hoivaajaansa, erityisesti uhkaavissa tilanteissa. (Sinkkonen & Kalland, 2011, 29 – 30.) Käsite ”itseä ja muita koskevat sisäiset työmallit” on keskeinen kulmakivi Bowlbyn (1969) näkemyksissä. Se tarkoittaa, että kehityksen kulkua ohjaavat muistiin tallentuneet aiemmat kokemukset. Lapselle on muodostunut varhaisten kokemusten myötä odotuksia vuorovaikutustilanteista ja näiden säätelemänä lapsi kohtelee muita ihmisiä. (Bowlby, 1969.)

Mary Ainsworth edusti toista aaltoa kiintymyssuhdetutkimuksessa. Hän kehitti kokeellisen asetelman, Strange Situation Procedure (SSP), vierastilanteen, jossa pystyttiin tutkimaan pienten lasten kiintymyssuhdetta ja kiintymyssuhdemallien eroja sekä hoivan laatua. (Hautamäki, 2011, 34.) Ainsworth kehitti vierastilanne menetelmän myötä havaittujen käyttäytymisten pohjalta kolme eri tavalla jäsentynyttä kiintymystyyppiä: turvallisesti kiintyneet (secure B 1 - 4), välttelevästi (avoidant A 1-2) ja vastustavasti (resistant C 1-2). (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi on elänyt johdonmukaisessa ja hoivaavassa ja tunteisiin vastavassa ympäristössä. Turvallisesti kiintyneistä tulee empaattisia ja he osaavat käyttää sekä järkeä että tunnetta. Turvattomat kiintymismallit jakaantuvat välttelevään ja vastustavaan kiintymyssuhdetyyppiin. Välttelevästi kiintynyt lapsi on kokenut jääneensä tunteidensa kanssa yksin. Hän oppii hillitsemään itseään, koska tunteisiin ei vastata, mutta ääritilanteissa voi menettää kokonaan yhteyden tunteisiinsa. Välttelevästi kiintyneelle on ominaista loogisuuden ja järkipärisyyden korostaminen. Ristiriitaisesti/vastustavasti kiintynyt lapsi on joutunut kokemaan hoivaajan epäjohdonmukaista ja impulsiivista käyttäytymistä. Lapsi on kokenut elävänsä maailmassa, jossa on vaaroja joihin hänellä ei ole suojautumiskeinoja. Käyttäytymismalliksi on muodostunut hoivaajan huomion herättämiseksi intensiivinen tunteiden ilmaisu tai regressiivinen vetoaminen. (Ainsworth ja muut, 1978.) Myöhemmin Mary Main lisäsi tähän luokitukseen organisoitumattoman (disorganised = D) kiintymyssuhdetyypin. Näiden lasten kasvuympäristö on ollut niin kaoottinen, että he eivät ole löytäneet mitään toimivaa kiintymyssuhdestrategiaa.

Mary Main kehitti aikuisten sisäisten edustusten tutkimusta kiintymyssuhdehaastattelulla. Hän kehitti yhdessä Ruth Goldwynin kanssa Adult Attachment Interview (AAI) - menetelmän. Tämä mahdollisti aikuisten ja lasten kiintymyssuhdeoletusmallien vertailun jopa kolmen sukupolven seurannoissa. Kiintymyssuhdetutkimus siirtyi ulkoisen käyttäytymisen havainnoinnista aikuisen kiintymyssuhteita kokevien sisäisten edustusten tutkimiseen. Mary Mainin havaitsemaan neljänteen kiintymystyyppiin, organisoitumattomaan (D = disorganised) kategoriaan, jää sitä enemmän tapauksia, mitä vaikeammasta psyykkisestä häiriöstä he kärsivät. (Hautamäki, 2011, 37.)

Patricia Crittenden on jatkokehittänyt Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa kohdentaen sitä vaikeissa olosuhteissa eläviin lapsiin. Hän on kehitellyt mallin nimeltä Dynamic-Maturational Model of Attachment (DMM), Dynaaminen kypsymisen teoria. Crittenden (1985, 1999) määrittelee kiintymyssuhteen strategiaksi, jonka lapsi kehittää itsensä suojelemiseksi kasvu-ympäristönsä vaaroja vastaan. DMM - teoria erittelee kiintymyssuhdekäyttäytymistä sen mukaan, miten yksilöt käsittelevät informaatioita mikä koskee heidän omaa turvallisuuttaan suhteessa kiintymyksen kohteena olevaan henkilön saatavilla oloon ja kykyyn suojella heitä sekä vaaran luonteeseen vaarallisten olojen vallitessa. Teoria sopii hyvin vaaran alaisina elävien aikuisten ja lasten välisten kiintymyssuhteiden kehityksen tarkasteluun. (Hautamäki, 2011, 38 – 39.)

Crittendenin ajatus edustaa paluuta sekä Bowlbyn kliiniseen fokukseen eli vaaran ja turvattomuuden merkitykseen lapsen kehityksessä, että kulttuuris-systeemiseen ja evoluutioteoreettiseen ajatteluun. Aikaisempi kiintymyssuhdeteoria on kohdistunut keskiverto-oloissa kasvaviin lapsiin ja näin ollen korostanut kiintymyssuhdetta lapsen tapana edistää turvallisuutta. Vähemmän huomioita ovat saaneet sellaiset yksilön kiintymyssuhteen puolet, jotka liittyvät suojautumiseen vaaralta. DMM - malli korostaa millainen vaaran merkitys on kun lapsi organisoii kiintymyskäyttäytymistään. Kehityksessään häiriintyviä lapsia ei Crittendenin ajatuksessa kuvata organisoitumattomiksi vaan pyritään ymmärtämään heidän kehittämänsä käyttäytymisen tarkoitusta perheympäristössään. (Hautamäki, 2011, 38 – 39.) Seuraavassa kappaleessa tarkempi kuvaus Crittendenin mallista.

2.1.1 Dynamic Maturation Attachment - malli

Crittenden (2006) liittää lapsen kehitykseen dynaamisen kypsymisen mallissaan käsitteen ”toiminta-valmiutta luovat sisäiset edustukset” (dispositional representations), joka on laajennus Bowlbyn käsitteestä kiintymyssuhdetyömallit (working models of attachment). Crittenden on jaotellut muistijärjestelmät kognitioon, affektiin ja integraation. Crittenden korostaa, että sisäiset edustukset ovat alati liikkuvia ja jatkuvasti muuntuvia neurologisia tapahtumia. Tämän muistijärjestelmämallin avulla Crittenden pystyy tarkentamaan miten kiintymyssuhdetyömallien äärimuodot syntyvät lapsen kehitystä vaarantavassa vuorovaikutuksessa hoitavien aikuisten kanssa. (Hautamäki, 2011, 40.) Yksilön tiedonkäsittelyä koskevassa mallissa Crittenden luokittelee kiintymyssuhdestrategiat kognition ja affektin mukaan. Kognitio koskee kokemusten kautta tapahtuvaa oppimista syysuhteista. Affektiivisessä puolessa tiedonkäsittely nojaa tunnetiloja koskevaan informaatioon, eli ärsykkeen intensiteetin asteeseen. Tiedonkäsittelymallin avulla pystytään tarkentamaan kehityspsykologisesti miten lapsi oppii käsittelemään kiintymyssuhteita koskevaa informaatiota. (Crittenden & Claussen, 2000, 344 – 345.)

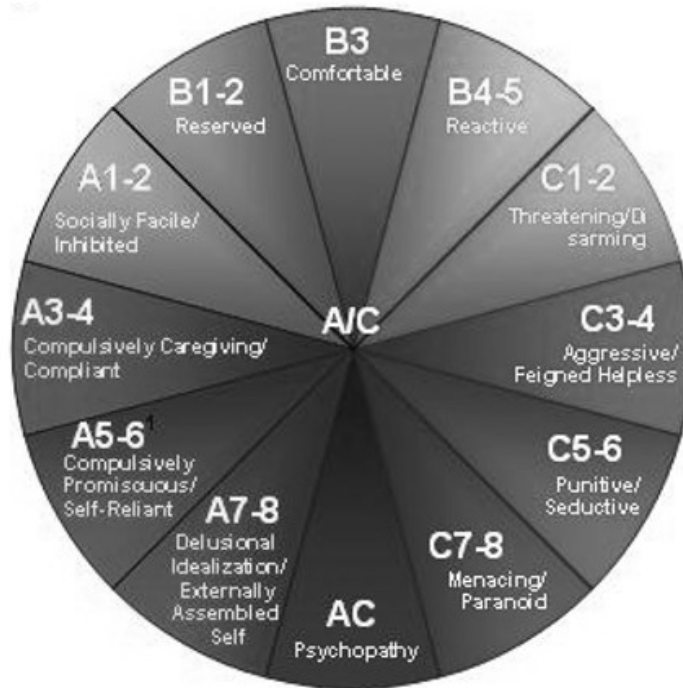
Crittenden on kehittänyt Preschool Assessment of Attachment (PAA) – menetelmän, joka on laajennus Ainsworthin 12 - 20 kuukauden ikäisille tarkoitettu vierastilanteen luokituksesta. PAA:n perusluokat ovat turvallinen (B-tyyppi), tunteiltaan suojautuva (Defended, A-tyyppi), jonka ala-luokat ovat pakonomaisesti hoivaavat ja alistuvat, sekä pakottavat (Coercive, C-tyyppi), jonka alaluokat ovat vihamielisesti uhkaava ja avuttomaksi heittäytyminen). Crittenden on kuvannut nämä kiintymyssuhdeluokat ympyrämallissa. Hän pyrkii purkamaan

Mainin ja Solomonin ”Disorganised” –kategorian (organisoimaton). Hän on jakanut A-tyypin ja C-tyypin alaluokkiin sen mukaan miten vaarantuvat lapset saattavat henkiin jäämisesä turvaamiseksi kehittää äärimmäisiä toiminta- ja tiedonkäsittelytapoja. Kompulsiivisia A+ strategioita kehittävät lapset jotka ovat kohdanneet ennustettavaa ja omalla toiminnallaan jotenkin hallittavaa vaaraa. Kompulsiivisia kategorioita ovat pakonomaisesti hoivaavat (A3) ja pakonomaisesti alistuvat (A4). Kun taas obsessiivisia C+ strategioita kehittävät lapset jotka ovat kokeneet vaikeasti ennakoitavissa olevia vaaratilanteita, mutta oppineet kiinnittämään vanhempansa huomioon liioittelemalla tai väärentämällä tunnetilojensa ilmaisua. Obsessiivisia kategorioita ovat aggressiiviset (C3) ja näennäisen avuttomat (C4). Crittenden on lisännyt malliinsa vielä A/C-luokan. Se annetaan lapselle, joka vaihtelee välttelevän ja vanhempaa pakottavan käyttäytymisen välillä äidin nopeiden käyttäytymismuutosten mukaan. (Hautamäki, 2011, 42 – 45.)

Kiintymyssuhdestrategiat DMM – mallissa

Kiintymyssuhdeluokitusten ympyrämallista on kohdennettu versio eri ikäryhmille; pienille lapsille, esikouluikäisille, murrosikäisille ja aikuisille. Tässä kappaleessa kuvaan aikuisiän kiintymyssuhdestrategian, joka on Crittendenin kehittämä versio Mainin Adult Attachment Interview - menetelmästä.

Crittendenin DMM-AAI on teoreettisesti ja metodologisesti tarkennettu erottelemaan vaarantuneiden yksilöiden kiintymyssuhdestrategioita. Nämä usein kytkeytyvät äärimmäisempiä kiintymyssuhteita koskeviin työmalleihin. Tulkintaa on viety enemmän dynaamiseen suuntaan sekä tulkintaan otetaan mukaan kognitiivinen kypsyminen ja persoonallisuuden kehitys. Aikuisella on monipuolisemmat vuorovaikutuskuviot, joten sisäisiä työskentelymallejakin on aikuisiässä paljon enemmän kuin lapsuudessa. Alla aikuisiän kiintymyssuhdeluokat Crittendenin dynaamisen kypsymisen mallin (DMM) mukaan. Mitä suurempi numero välttelevälle tai ristiriitaiselle kiintymyssuhteelle on annettu, sitä turvattomampi sisäistetty työmalli on. (Hautamäki, 2011, 46.)

Kuva 1. Dynamic Maturation – mallin kiintymyssuhdestrategian luokat Patricia Crittendenin mukaan.

Organisoitumaton kiintymyssuhde

Erilaisia malleja on yritetty löytää miten organisoitumaton (D, disorganisoitunut) kiintymyssuhdetyyppi kehittyy. Yhdeksi syyksi on esitetty traumaattisten kokemusten käsittelemättömyyttä joka vaikuttaa vanhemman reagoimistapaan lapseensa, toinen teoria keskittyy enemmän lapsen kokemukseen siitä kun vanhempi ei ole emotionaalisesti tavoitettavissa lohdutukseen häntä. (Berthelot, Ensink, Bernazzani, Normandin, Luyten & Fonagy, 2015, 202). Patricia Crittendenin DMM-mallin lähtökohtana taas on se, miten lapsi kehittää kiintymyssuhdestrategian, joka sopii omaan ympäristöön. DMM-mallissa ajatellaan, että jatkuva kypsyminen tarjoaa mahdollisuuksia yksilölle astua uusille kehitysteille, mahdollisuuksia muutokseen. Jos lapsi kohtaa uhkaa, DMM-mallin mukaan lapsi joutuu kehittämään monimutkaisempia kiintymyssuhdemalleja ja tämä ilmenee myös monimutkaisempänä psyykkisenä organisoitumisena yli sukupolvien. (Hautamäki, 2011, 56.)

Mary Mainin ABC-D mallin D-kategoriaa (disorganised = organisoimaton) on kritisoitu useammankin teoreetikon osalta. Crittendenin ajatus on, että lapsella ei ole vaaran uhatessa vaaraa disorganisoitua vaan lapsi pyrkii sopeutumaan ja hallitsemaan tilannetta kehittämällä monimutkaisempia kiintymyssuhdestrategioita kuin keskiverto-oloissa elävät lapset. Hautamäen mielestä (2001) D-kategoria on kehitysteoreettisesti yksinkertaistava ja tuottaa ristiriitaisia tuloksia, erityisesti psyykkistä häiriöitä potevien ryhmien osalta. (Hautamäki, 2001, 68.)

Crittenden pyrkii purkamaan D-kategorian (organisoitumaton). Crittendenin DMM-malli eriyttää niitä kiintymyssuhdeoletusmalleja, joita kehityksessään vaarantuvat lapset joutuvat kehittämään itsensä suojaamiseksi (A+, C+ ja A/C – strategiat). Ne ovat usein dysfunktionaalisia ja voivat herättää huomioita kun lapsi siirtyy muihin kasvatusympäristöihin. Ympäristö muuttuu mutta lapsen itseä suhteessa muihin koskevat työhypoteesit pysyvät samoina. Hautamäki korostaa, että tavanmukainen ABC-D – malli on kriisissä. Se on staattisuudessaan ohut kehitys- ja kliinisen psykologian kannalta. Kiintymyssuhdetyömallia on pidetty enemmän yleisenä, melko pysyvänä piirteenä, kuin jatkuvasti kehittyvänä, myös ympäristöön liittyvänä tilana. Tavanmukainen ABC-D malli ei kovin hyvin sovi epätavallisissa oloissa elävien ryhmien ymmärtämisessä ja selittämisessä. Näille DMM-malli sopii paremmin ja tarjoaa teoreettisesti perustellun ja metodologisesti kiinnostavan ratkaisun. (Hautamäki, 2001, 68 – 69.)

2.2 Kiintymyssuhdehäiriöt

Kiintymyssuhteita tarkastellaan lisääntyvässä määrin kaikkein vaikeimman inhimillisen patologian näkökulmasta. On havahduttu tarkemmin pohtimaan psyykkisesti sairaiden aikuisten, lähinnä äitien, vakavasti häiriintynyttä kiintymyskäyttäytymistä. Nykyään kiinnitetään enemmän huomioita sellaisiin kiintymyssuhdehäiriöihin, jotka selkeästi estävät tai vääristävät pahasti lapsen kasvua ja kehitystä. (Tamminen, 2001, 238 - 239.)

2.2.1 Poikkeavat kiintymyssuhteet

Tuula Tamminen (Sinkkonen & Kalland, 2003, 235) määrittelee poikkeavan kiintymyssuhteen siten, että se on ihmistä toiseen ihmiseen voimakkaalla tunnelatauksella sitova suhde

joka tuottaa pysyvää tai ainakin huomattavaa pitkäkestoista kärsimystä ja psyykkistä kipua joko toiselle tai kummallekin suhteen osapuolelle. Poikkeavaa siinä on se, että elämää ylläpitävästä kiintymyssuhteesta tuleekin elämää tuhoava. Merkittävästi poikkeavassa kiintymyssuhteessa pieni lapsi on jatkuvasti joutunut kohtaamaan rakkaudettomuutta. Vakavasti poikkeava kiintymyssuhdepatologia tarkoittaa sitä, että kiintymyssuhteen rakentuminen on alusta asti ollut traumaattisen vaikeaa. Nykyisen aivo- ja kiintymyssuhdetutkimuksen mukaan vakavasti poikkeava kiintymyssuhde vaikuttaa ihmiseen elimellisesti, fyysisesti. Elämän ensimmäisten vuosien aikaiset emotionaalisesti tärkeät ihmissuhdekokemukset vaikuttavat kypsyvien aivojen rakenteeseen sekä biologisesti kuin psykologisesti. Kiintymyssuhdepatologiasta kasvaa vähitellen yksilön sisäistä elimellistäkin poikkeavuutta. Myöhemmillä hyvillä kiintymyssuhteilla tai terapiasuhteilla voi olla korjaavaa fyysistäkin vaikutusta erityisesti kasvuvuosina, mutta myös aikuisuuden aikana. (Tamminen, 2001, 236 – 237.)

Traumaperäinen kiintymyssuhdehäiriö tarkoittaa monimutkaista lapsen häiriötilaa mikä on seurannut varhain koetusta kaltoin kohtelusta. Kaltoin kohtelu on voinut olla fyysistä ja henkistä laiminlyöntiä tai fyysistä, seksuaalista ja emotionaalista väkivaltaa. Vakavia traumaperäisiä kiintymyshäiriöitä yhdistää se, että lapsen suhde ensisijaiseen hoitajaansa on vakavasti häiriintynyt. Kiintymyssuhteen järkkymisen johdosta he ovat koko ajan puolustuskannalla, heihin on vaikeaa saada kontaktia ja he pystyvät vain rajoitetusti muodostamaan aitoja tunteita hoitajiinsa. (Becker-Weidman, 2008, 32 - 38.) Yksi vakavimmista lapsuuden traumaperäisistä kiintymyshäiriöistä on reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö (Reactive Attachment Disorder, RAD). Se on seurausta varhaisvaiheiden riittämättömästä hoivasta, kaltoin kohtelusta ja pysyvän aikuisen puutteesta. Hoitamaton reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö voi johtaa aikuisilla erilaisiin persoonallisuushäiriöihin. (Becker-Weidman, 2008, 49.)

Kiintymyshäiriöisiä lapsia yhdistää ainakin neljä seuraavaa piirrettä: kaikki ovat kokeneet pitkään jatkunutta kaltoin kohtelua. Toiseksi, heidän on vaikea säädellä tunteitaan. Kolmanneksi, heiltä puuttuu perusuottamuksen tunne. Neljänneksi, heidän sisäiset työmallinsa saavat heidät tuntemaan etteivät he ole rakastettavia. (Becker-Weidman, 2008, 49.)

2.2.2 Traumot varhaislapsuudessa

Lapset ovat varhain traumoja kokevia subjekteja. Trauma on odottamaton ja järkyttävä tapahtuma, joka ylittää lapsen luontaisen kyvyn käsitellä kokemuksia ja voi vaarantaa hänen

psykkistä, sosiaalista ja fyysistä tasapainoan. Trauma muuttaa lapsen maailman uhkaavaksi. Kiintymyssuhdekäyttäytyminen aktivoituu uhkatilanteissa. Traumaattinen kokemus vaikuttaa lapseen eri kehitysvaiheissa erilailla. Kukin kehitysvaihe sekä tarjoaa lapselle voimavaroja selviytyä traumaattisista kokemuksista, että vaarantaa ikätyypillisellä tavalla hänen kehitystään ja mielenterveyttään. (Silvén, 2010, 129 – 131.)

Synnytys ja varhainen vuorovaikutus vauvan kanssa tuo esiin äidin omat varhaiset traumaattiset kokemukset. Äidin käsittelemättömät traumaattiset kokemukset siirtyvät vauvaan ja hänestä takaisin äitiin. Vanhempien tiedostamattomat varhaiset sisäiset mielikuvat, representaatiot, heräävät eloon varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvan kanssa ruumiillisessa dialogissa. Niitä ei yleensä muisteta symbolisen muistin vaan ruumiin muistin avulla ja ne sisältävät sekä hyviä että vaikeita kokemuksia. Menneisyyden vaikeista kokemuksista muodostuvat mielikuvat saattavat alkaa horjuttaa varhaista vuorovaikutusta ja jättää ahdistavia ruumiillisia muistijälkiä taas uudelle sukupolvelle. Nämä muistijäljet ovat saattaneet hallita jo usean sukupolven ajan varhaisten vuorovaikutusten systeemiä. (Niemelä, Siltala ja Tamminen, 2003, 270.)

Ihmisen psyyke pyrkii suojelemaan ja parantamaan trauman vahingoittamia tunteita ja ajatuksia. Tutkimustulokset osoittavat, että systemaattisella psykososiaalisella ja terapeutisella interventiolla voidaan vähentää oireita ja parantaa hyvinvointia traumatisoituneiden lasten kohdalla. Turvallisen kiintymyssuhteen aktivoituminen antaa mahdollisuuden luontaiseen parantavien psyykkisten voimien toiminnalle. Organisoitumattomasti kiintynyt lapsi voi vastata patologisesti traumaan, kun taas muut lapset selviytyvät viisaiden vanhempien tuella. Kiintymyssuhteiden tunteminen on erittäin tärkeää autettaessa lapsia selviytymään traumaattisista kokemuksista. Terapeuttiset menetelmät voidaan suunnata rohkaisemaan eri lailla kiintyneiden lasten luontaisia parantavia trauman käsittelytapoja sekä korjaamaan vinoutuneita ja puutteellisia tapoja. (Silvén, 2010, 144.) Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa siihen miten eri lailla lapset ja nuoret vastaavat traumakokemukseen. Kiintymyssuhdeteorian mukaan voidaan päätellä miksi trauman kokeneet eroavat toisistaan siinä, millaisia selviytymiskeinoja he käyttävät. Nämä erot myös ennustavat trauman aiheuttamien mielenterveysoireiden ja kehitysongelmien vakavuutta. (Silvén, 2010, 137 - 138.)

3 Trauman siirtyminen sukupolvelta toiselle kiintymyssuhdeteorian valossa

Kiintymyssuhteita rakentuu sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti. (Tamminen, 2001, 236.) Kiintymyssuhteen välittyminen sukupolvelta toiselle määritellään lapsen ja vanhemman kiintyvyyssuhdearvion väliseksi vastaavuudeksi. Vierastilannemenetelmän (Strange Situation, SSP) ja aikuiselle tarkoitettun kiintymyssuhdehaastattelu (AAI) -menetelmien kehittämisen myötä tuli mahdolliseksi tutkia miten yksilön oletukset, työmallit itsestä suhteessa merkityksellisiin toisiin, kulkevat sukupolvesta toiseen. Näitä kahta menetelmää on käytetty rinnakkain tutkittaessa kiintymyssuhdemallin siirtymistä sukupolvelta toiselle. Voidaan olettaa, että kiintymyssuhteen sukupolvien yli ulottuva jatkuvuus liittyy siihen, että hoivaava aikuinen luo uudelleen omia työmalleja läheisistä ihmissuhteista vuorovaikutuksessaan lapsensa kanssa. (Hautamäki, 2011, 55.)

Vanhemmat siirtävät lapsilleen luonteenpiirteitä geenien välityksellä, mutta myös ympäristökäyttäytyminen vaikuttamassa prosessiin. Kiintymysteoria tarjoaa näin ollen hyvän psykologisen ja ympäristöllisen teoriapohjan sukupolvelta toiselle siirtyvässä ketjussa. Bowlbyn hypoteesin mukaan ihmiset kantavat mukanaan lapsuuden kiintymyskokemuksiinsa aina seuraaviin ihmissuhteisiin sisäisten työmallien kautta. Tätä ajatusta jatko kehittivät Main, Kaplan ja Cassidy (1985) ehdottaen, että aikuiset organisoivat kiintymyskäyttäytymiseen liittyvää tietoa niin kutsuttujen mentaalisten kiintymysrepresentaatioiden kautta. Main kollegoineen osoitti, että laadulliset erot aikuisten kertomuksissa omasta kiintymyskokemuksestaan sekä kiintymysrepresentaatioista, olivat läheisesti yhteydessä kiintymyssuhteen laadun kanssa heidän omien lastensa kanssa. (Verhage, 2016, 337.)

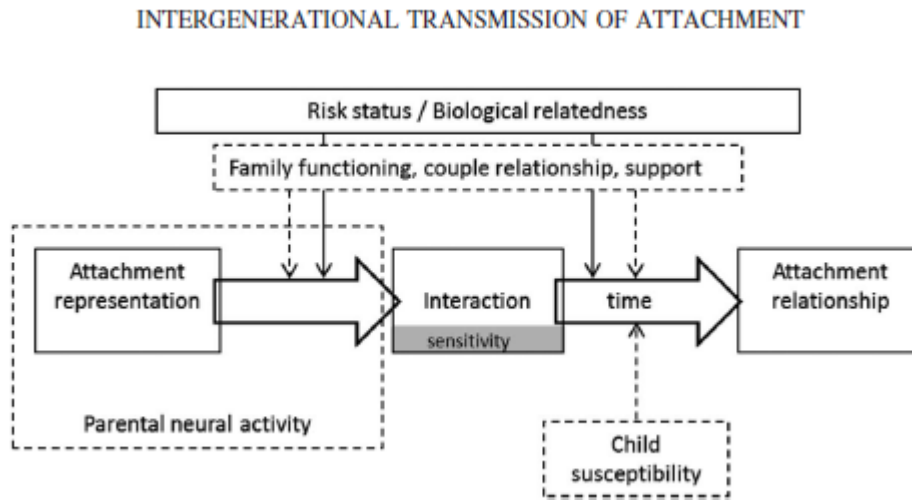
3.1 Kiintymyssuhteen intergeneraation siirtymisen tutkimus

Sukupolven yli siirtyvää kiintymyssuhdetta ja siihen vaikuttavia mekanismeja ovat tutkineet muun muassa paljon viitattu Van IJzendoorn ym. meta-analyysillään vuonna 1995. Vastaavan meta-analyysin 30 vuoden aikana tehdyistä tutkimuksista on tehnyt tänä vuonna Verhage, Schuengel, Madigan, Pasco Fearon, Oosterman ja van IJzendoorn (2016) laajemmalla otannalla, jonka pyrkimyksenä on tarkentaa tuloksia ja hakea vastauksia avoimiin kysymyksiin liittyen sukupolvien yli siirtyvästä kiintymyssuhteesta. Yli kolmen sukupolven yli koskevia siirtymistutkimuksia ovat tehneet muun muassa Benoit ja Parker vuonna 1994 sekä Airi Hautamäki, Hautamäki L, Neuvonen & Maliniemi-Piispanen vuonna 2010.

Van IJzendoornin (1995) tutkimus 20 vuotta sitten osoitti, että äidin kiintymyssuhdeluokituksessa ja hänen vuoden ikäisen lapsensa vierastilanteessa osoittaman käyttäytymisen välillä on noin 75 prosentin vastaavuus. Verhagen ja kumppaneiden (2016) vastaavanlaisen meta-analyysin kuin Van IJzendoornin meta-analyysi, tärkein tavoite oli syntetisoida 30 vuoden aikana tehdyt tutkimukset liittyen kiintymyssuhteen siirtymiseen yli sukupolvien kattavalla meta-analyysillä. 20 vuotta sitten Van IJzendoornin meta-analyysin tulokset vahvistivat yhteyden hoitajan kiintymysrepresentaatioiden ja lapsi-hoitaja kiintymyksen välillä, mutta tulokset liittyen sensitiivisyyteen mekanismina yli sukupolvien siirtyvässä kiintymyssuhteessa jätti selittämättömän aukon (transmission gap) tutkijoille. Intergenerationaalinen kiintymyssuhteen siirtyminen ja siihen liittyvän mekanismin tutkiminen onkin ollut sen jälkeen laajalti tutkijoiden tutkimuskohteena sekä tutkimus on laajentunut koskemaan myös erilaisissa oloissa eläviä ihmisiä. Verhage kumppaneineen koki tarpeelliseksi testata tarkemmin myös sitä, onko vanhemman sensitiivisyys se avain tekijä kiintymyssuhteen siirtymisessä yli sukupolvien. (Verhage ja muut, 2016, 337.)

Verhagen ja hänen kollegoidensa tuore meta-analyysi tukee Mainin ym. (1985) ajatuksia siitä, että kiintymyssuhteen siirtymiseen vaikuttaa vanhemman omat kiintymysrepresentaatiot, mutta siitä käy myös ilmi, että ilmiö ei ole niin vahva ja vaatii lisätutkimuksia. Intergenerationaalinen siirtyminen vaihteli vahvuudeltaan riippuen muun muassa muista psykososiaalisista riskeistä ja lasten iästä milloin intergenerationaalinen kiintymyssuhdemallin siirtyminen oli arvoitu. Meta-analyysi osoitti myös vähäisempää siirtymistä julkaisemattomien ja tuoreiden tutkimuksen mukaan. Tätä ei pysty kokonaan selittämään kasvaneella vaihtelevuudella otannassa, eli edelleen on olemassa tuntemattomia vaikutustekijöitä siirtymiseen liittyen (transmission gap). (Verhage ja muut, 2016, 358.)

Yhteys huoltajan kiintymysrepresentaatioiden ja lapsi-huoltaja kiintymyksen välillä on vahvistettu vahvaksi ja universaaliksi ilmiöksi myös tällä uudella meta-analyysillä, vaikkakin pienempänä. Tämä uusi meta-analyysi laajensi IJzendoornin löydöksiä arvioimalla näytteiden erilaisuutta ja tutkimus piirteitä mahdollisina tekijöinä, jotka vaikuttaisivat tilastolliseen merkitsevyyteen intergenerationaalisessa kiintymyssuhteen siirtymisessä. Verhage kollegoineen (2016) toteaa tutkimuksensa lopputuloksena, että kiintymysteoreettinen näkemys vaatii uudelleen arviointia liittyen kiintymysmallien siirtymiseen sukupolvelta toiselle, joissa otetaan huomioon erilaiset olosuhteet. Verhage kumppaneineen ehdottavat uutta teoreettista mallia tutkimuksensa tuloksena intergenerationaaliselle kiintymyssuhteen siirtymiselle. (kuva 2). (Verhage ja muut, 2016, 351 - 359.)

Kuva 2. Verhage ja muut, (2016) ehdottama uusi teoreettinen malli kiintymysmallin intergeneraationaalista siirtymisestä. Katkoviivalla olevat osiot ovat vielä tutkimatta.

3.1.1 Yli kolmen sukupolven yli siirtyvä kiintymyssuhde

Benoit'n ja Parkerin (1994) tutkimustulosten mukaan kaikkien kolmen sukupolven edustajien kiintymykset vastasivat suuresti toisiaan, 65 prosenttia. Turvallinen kiintymyssuhde-luokka oli pysyvin siirtymistutkimusten mukaan. Ristiriitaisen-vastustava (ambivalent-resistant) C-työmalli siirtyi vähemmän vakaasti sukupolvesta toiseen. Tutkimuksen osalliset kuuluivat ylempään keskiluokkaan. (Hautamäki, 2011, 55.)

Suomalaisten Airi Hautamäen kollegoineen vuonna 2010 tekemä yli kolmen sukupolven kattavat siirtymätutkimuksen tulokset olivat vastaavanlaisia kuin amerikkalaisten Benoit & Parkerin vastaavanlaista tutkimus vuonna 1994. Hautamäen ym. tutkimuksessa seurattiin kahta keskiverto-otosta äidin raskauden viimeisestä kolmanneksesta lapsen 3 vuoden ikään asti. Hautamäen ja kumppaneiden (2010) tutkimuksen mukaan äidinäiti-äiti-lapsikolmikosta 42 prosentilla oli sama kiintymyssuhde, kun lapsi oli yksivuotias. Kun lapsi oli kolmevuotias, yhtäläinen kiintymyssuhde oli 47 prosentilla. Hieman vähäisempi jatkuvuus verrattuna Benoit'n ja Parkerin tutkimukseen Yhdysvalloissa saattoi johtua nopeasta yhteiskunnallisesta muutoksesta, joka näkyi selkeästi myös äidinäitien ja äitien elinolojen muutoksena. Äitien koulutustaso oli merkittävästi korkeampi kuin heidän omien äitiensä. Samoin kuin

Benoit'n ja Parkerin tutkimus myös Hautamäen tutkimus tuki Bowlbyn (1969) väitettä, että kiintymyssuhde jatkuu sukupolvien yli, varsinkin turvallinen kiintymyssuhde. Suomalaisessa tutkimuksessa jatkuvuus näkyi myös välttämishakuisella, A-tyyppin työmallilla. Hautamäen ja hänen kollegoidensa tutkimus osoitti jonkin verran vähemmän turvallisesti kiintyneitä eri sukupolvien edustajia kuin kansainvälisissä keskiverto-otoksissa. Turvallisesti kiintyneitä oli vain noin neljäsosa äidinäideistä ja noin kolmasosa äideistä, 1-vuotiaista ja 3-vuotiaista lapsista. (Hautamäki, 2011, 57.)

Hautamäen ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa havaittiin myös heiluriliike turvattomien kiintymyssuhteiden kohdalla kun lapsi oli kolmevuotias. Äidinäidillä oli A-työmalli ja äidillä C-työmalli ja lapsella taas A-kiintymyssuhdemalli. A-äidinäitien ja C-äitien lapset luokiteltiin kaksi kertaa useammin vältteleväksi. Eli välttelevillä äidinäideillä oli välttelevät lapsenlapset (3v). Turvattomat kiintymyssuhdetyömallit saattavat siis kääntyä vastakkaisiksi. Kiintymyssuhdeteoreettinen selitys tälle on se että A ja C ovat psykologisesti vastakkaisia kiintymyssuhdestrategioita. Varsinkin äärimmäisempiä A, A+ tai C, C+ - strategioita käyttävien vanhempien lapset saattavat organisoida kiintymyssuhdetyömallinsa vanhemmilleen vastakkaisella tavalla. (Hautamäki, 2011, 59 – 60.)

Hautamäki löysi tutkimuksessaan samanlaista heiluriliikettä myös normatiivissa A1-2 ja C1-2 – strategiaa käyttäviltä äidinäideiltä, äideiltä ja heidän lapsiltaan. Tunteitaan etäännyttävä äiti voi saada lapsessaan aikaa omaa toimintatapaansa täydentäviä C-piirteitä, joihin seuraavassa sukupolvessa voidaan puolestaan reagoida palaamalla äidinäidin A-työmallin käyttöön. (Hautamäki, 2011, 59 – 60.) Normatiiviset kiintymyssuhteet A1-2 tai C1-2 eivät kuitenkaan liittyneet psyykkisiin ongelmiin. Näyttää siltä, että keskiverto-otoksissa esiintyy normatiivisen A-B-C – alueen kaikki kolme kiintymyssuhdetyyppeä. Ne kuuluvat inhimilliseen vuorovaikutusta ohjaaviin tavanomaisiin piirteisiin. Vasta kun lapsi vaarantuu vahvemmin, hän joutuu kehittämään äärimmäisempiä kiintymyssuhdetyömalleja. Hän alkaa joko pakonomaisesti (kompulsiivisesti) lisätä A+ -tyypille ominaista tunteiden jäykkää kontrollia tai hän alkaa lietsoa pakkomielleisesti (obsessiivisesti) C+ -tyypin tunne-eskalaatiota itsensä ja muissa. (Hautamäki, 2011, 64 – 65.)

3.2 Vaurioituneen kiintymyssuhteen siirtyminen sukupolvelta toiselle

Myös kiintymysongelmien siirtymisestä sukupolvelta toiselle on paljon todistusaineistoa. Vanhemman oma kiintymyshistoria vaikuttaa lapsen kiintymyksen muodostumiseen. Vanhempien omat varhaislapsuuden kokemukset vaikuttavat heidän kykyynsä reagoida lapsensa sensitiivisesti. (Becker-Weidman 2008, 39.)

Kansainvälisiä tutkimuksia kiintymyssuhteen siirtymisestä vaikeissa olosuhteissa elävillä perheillä erilaisissa konteksteissa on tutkittu viime aikoina enemmän. Tutkimuskysymykseeni vastasivat hyvin kaksi tuoretta tutkimusta. Ensimmäinen tutkimus on nimeltään “Intergenerational transmission of attachment in abused and neglected mothers: the role of trauma-specific reflective functioning”, jonka on tehnyt vuonna 2015 Berthelot, Ensink, Bernazzani, Normandin, Luyten ja Fonagy. Toinen tutkimus on “Unresolved trauma in mothers: intergenerational effects and the role of reorganization” vuodelta 2014, jonka on tehnyt Iyengar, Kim, Martinez, Fonagy ja Strathearn. Edelleen tietämys siitä, miten kiintymyskäyttäytyminen siirtyy äidiltä lapselle, on riittämätöntä, varsinkin äideiltä, jotka ovat lapsuudessaan kokeneet laiminlyöntiä tai hyväksikäyttöä. (Berthelot ja muut, 2015).

3.2.1 Reflektiivisen kyvyn vaikutus trauman siirtymiseen sukupolvelta toiselle

Berthelot (2015) ja hänen kollegansa tutkivat kaltoin kohdeltujen äitien kiintymysmallin siirtymistä sukupolvelta toiselle ja tutkimus kohdennettiin nimenomaan äiteihin, jotka ovat kokeneet omassa lapsuudessaan laiminlyöntiä ja hyväksikäyttöä (Child abuse and neglect, CA&N). Tutkimuksessa haluttiin tutkia miten kiintymyssuhde siirtyy sukupolvelta toiselle näissä tapauksissa sekä miten äidin reflektiivinen kyky liittyen traumaan vaikutti kiintymyssuhteen muodostumiseen oman lapsen kanssa (trauma-specific reflective functioning). Reflektiivinen kyky kuvaa sekä vanhemman kykyä heijastaa oikealla tavalla takaisin lapselle tämän oma tunnetila, että vanhemman kykyyn peilata omia lapsuuden kokemuksiaan nykypäivässä kypsällä tavalla. Tutkimuksen kolme tavoitetta oli tutkia, ensinnäkin miten äidin kokema kaltoinkohtelu omassa lapsuudessaan vaikuttaa kiintymyssuhteen muodostumiseen oman lapsen kanssa, toisekseen miten äidin kiintymysrepresentaatiot suhteessa lapseensa vaikuttavat lapsen kiintymysmallin muodostumiseen (erityisesti organisoitumattomaksi) sekä kolmanneksen, miten äidin reflektiivinen kyky vaikuttaa oman lapsen kiintymyssuhdemallin muodostumiseen (erityisesti organisoitumattomaksi). (Berthelot ja muut, 2015, 200.)

Berthelotin ja hänen kollegoidensa tutkimuksen valossa näyttäisi siltä, että äidit jotka ovat kokeneet omassa lapsuudessaan laiminlyöntiä ja hyväksikäyttöä (Child abuse and neglect, CA&N) on vaikeuksia vastata riittävän lapsiensa kiintymistarpeisiin ja vaalia turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Tutkimuksen tuloksena ilmeni suuri yhtäläisyys äidin ja lapsen kiintymyksen välillä. Suurin osa (83 %) laiminlyötyjen ja hyväksikäytettyjen äitien lapsista luokiteltiin tuvattomiksi, joista jopa 44 % lapsen kiintymyssuhdeluokitus luokiteltiin organisoitumattomaksi. Tutkimuksessa ilmeni myös, että selvittämätön trauma sekä traumaan liittyvä reflektiivinen kyky olivat selittäviä tekijöitä lapsen kiintymyssuhdeluokituksen muodostumiseen disorganisoituneeksi. (Berthelot ja muut, 2015, 200.) Lisäksi tutkimuksessa ilmeni korkea yhtäläisyys (70 %) lapsen organisoitumattoman kiintymyksen ja äitien ratkaisemattoman menetyksen tai trauman välillä. Tämä on merkittävästi korkeampi kuin aikaisemmassa Van IJzendoornin tutkimuksessa (1995), jossa sama tulos oli 53 %. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että aikaisemmissa tutkimuksissa keskityttiin pelkästään ratkaisemattomaan menetykseen, ei traumaan. (Berthelot ja muut, 2015, 208.)

Tutkimuksen löydökset korostavat traumaan liittyvän reflektiivisen kyvyn merkitystä kiintymyssuhteen yli sukupolvien siirtymisessä äideiltä joilla on ollut lapsuudessaan kaltoinkohtelua. (Berthelot ja muut, 2015) Vanhemman kyky mentalisointiin, erityisesti trauman mentalisointiin, on erityisen tärkeä ymmärtääksemme sukupolvien yli siirtyvää häiriintynyttä kiintymyssuhdetta vanhemmilta joilla on historiassaan menetyksiä tai hyväksikäyttöä. Kykenemättömyys omien traumojen mentalisointiin vaikuttaa myös vanhemman kykyyn kohdata lapsen ahdinkoa. Tärkein löydös Berthelotin ja kumppaneiden tutkimuksessa oli se, että kumpikin, ratkaisematon trauma sekä trauman mentalisointikyky vaikuttivat merkittävästi selittäen vaihtelua lapsen disorganisoituneessa kiintymyksessä. Tämä tutkimus tarjoaa ensimmäisen todisteen siitä, että trauman mentalisointikyvyllä ja lapsen disorganisoituneella kiintymyssuhteella on yhteys. On kuitenkin vielä liian vähän tutkimuksia liittyen siihen miten laiminlyötyjen ja kaltoin kohdeltujen äitien kiintymyssuhde siirtyy omaan lapseen. Tiedetään myös liian huonosti varsinainen mekanismi sen takana, että käsittelemätön trauma olisi se riskitekijä lapsen kiintymyssuhdeluokituksen muotoutumisessa disorganisoituneeksi. (Berthelot ja muut, 2015, 207 - 208.)

3.2.2 Uudelleen organisoinnin vaikutus trauman siirtymiseen sukupolvelta toiselle

Ratkaisematon trauma oli myös Iyengarin ym. (2014) tutkimuksen kohteena sekä lisäksi trauman uudelleen organisoinnin vaikutus sukupolvien yli siirtymisessä. Uudelleen organisoitumisella (eng. reorganising) viitataan Patricia Crittendenin DMM- teorian myötä tulleetseen uuteen käsitteeseen, jossa yksilö aktiivisesti muuttaa ymmärrystään menneisyydestään ja nykyisistä kokemuksistaan ja liikkuu näin kohti turvallista kiintymysmallia. Äidin ratkaisematon trauma voi häiritä äidin kykyä sensitiiviseen vastaamiseen lapselleen, ja näin ollen vaikuttaa kiintymyssuhteen syntymiseen oman lapsen kanssa, ja mahdollisesti edesauttaa trauman siirtymistä yli sukupolvien. Uudelleen organisoituminen ilmenee AAI - haastattelussa. (Iyengar ja muut, 2014, 1.)

Tutkijat havaitsivat, että äideillä, joilla oli historiassaan ratkaisematon trauma, oli myös turvaton kiintymyssuhdemalli itsellään ja suurella todennäköisyydellä heidän lapsillaan oli turvaton kiintymysmalli myös. Mutta tutkimuksessa ilmeni tärkeä poikkeus; äidit joilla oli ratkaisematon trauma, mutta olivat uudelleen organisointiprosessissaan menossa kohti turvallisempaa kiintymyssuhdemallia, heidän lapsillaan oli turvallinen kiintymysmalli. Nämä alustavat löydökset ehdottavat, että äidit, jotka uudelleen organisoivat historiaansa, voivat kyetä sensitiivisemmin vastaamaan lapsensa viesteihin, edesauttaen lapsensa turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Tutkimuksen pienen otannan vuoksi tämäkin tutkimus pitää toistaa laajemmalla kohortilla. Tämä tutkimus on kuitenkin ensimmäinen, joka tutki uudelleen organisoitumisen käsitettä ja sen vaikutusta lapsen kiintymyssuhteeseen. (Iyengar ja muut, 2014, 8.)

3.3 Mekanismi kiintymyssuhteen siirtymisen taustalla

Kiintymyssuhteen siirtymiseen vaikuttavat mekanismit ovat olleen erittäin tutkittuja viime vuosikymmenien aikana sekä tutkimus on laajentunut koskemaan myös erilaisissa oloissa eläviä ihmisiä. Sensitiivisyyden ja vanhemman kiintymyssuhderepresentaatiolla on oletettu olevan tärkeä mekanismi liittyen kiintymyssuhteen siirtymiseen sukupolvelta toiselle. Main kumppaneineen (1985) ehdottivat teoriaa, jonka mukaan kiintymyssuhde siirtyy sukupolvelta toiselle siten, että vanhemman omilla kiintymyssuhderepresentaatioilla ja lapsi-vanhempi kiintymyssuhteella on yhteys. Kiintymyssuhderepresentaatiolla tarkoitetaan mielen sisäisiä edustuksia eli representaatioita, jotka liittyvät vanhemman lapsuudenaikaisiin hoi- vatuksi tulemisen kokemuksiin. (Kouvo, Korja & Ahlqvist-Björkroth, 2013, 383.) Myös

Van IJzendoorn (1995) ja Verhage (2016) vahvistivat väitteen meta-analyyseillään, mutta kumpikin raportoivat, että tulokset liittyen sensitiivisyyteen mekanismina yli sukupolvien siirtyvässä kiintymyssuhteessa ei ollut niin vahva, vaan jätti edelleen osittain selittämättömän aukon (transmission gap) tutkijoille. (Verhage ja muut, 2016, 337.)

Verhage kollegoineen (2016) tutkivat ristiin kolmea tekijää selvittääkseen tarkemmin tuntemattomia mekanismeja intergeneraationaalisessa kiintymysmallin siirtymisessä. He tutkivat hoitajan kiintymysrepresentaatioiden vaikutusta lapsi-hoitaja kiintymykseen, hoitajan kiintymysrepresentaatioiden vaikutusta hoitajan sensitiivisyyteen sekä hoitajan sensitiivisyyden vaikutusta lapsi-hoitaja kiintymyssuhteeseen. Tuloksena on edelleen se, että vain osa on selitettävissä sillä, että sensitiivisyys on intergeneraationaalisen siirtymisen selittävä tekijä. Vieläkään ei voida ilman jatkotutkimusta tietää mikä on varsinaisesti siirtymisen taustalla. (Verhage ja muut, 2016, 337.)

Ympäristö muokkaa myös suuresti yksilön kehittämiä kiintymyssuhdeoletuksia. Eli kiintymyssuhteen jatkuvuus sukupolvesta toiseen voi Crittendenin (2008) mukaan selittyä myös ympäristön pysyvyyden pohjalta ja suurinta pysyvyyttä on löydetty sosiaaliluokaltaan keskiluokkaisissa otoksissa joille on ominaista melko vakaa ympäristö. (Hautamäki, 2011, 56.)

Mekanismi traumausten siirtymisessä

Varsinainen mekanismi traumausten siirtymisessä sukupolvelta toiselle on edelleen epäselvää. Tämän hetken tuoreimpien tutkimusten mukaan siihen näyttäisi liittyvän sekä trauman mentalisointikyky (reflection function) että traumaattisen historiansa uudelleen organisointi (reorganising). Kummassakin edellisessä luvussa käsittelemistäni tutkimuksissa kävi ilmi, että näillä kahdella tekijällä on vaikutus siihen siirtyykö trauma eteenpäin sukupolvelta toiselle. Tutkimusten pienen otannan vuoksi ne vaativat kuitenkin vielä jatko tutkimuksia. (Berthelot ja muut, 2015; lyengar ja muut, 2014.)

Niemelän (2003) mukaan vanhempien haavoittava varhainen vuorovaikutussuhde siirtyy etenkin silloin, kun äiti ei jaksaa työstää vaikeista kokemuksista nousevia affekteja ja emootioita. He esimerkiksi muistavat väkivaltaiset kokemuksensa mutta eivät saa niihin emotionaalista yhteyttä. He eivät voi tunteenomaisesti muistaa, koska heitä ei ole silloin aikanaan näissä vaikeissa kokemuksissa kukaan kannatellut eikä pitänyt heistä huolta. Sellaiset vanhemmat, jotka ovat saaneet lapsena kaltoinkohtelusta huolimatta hoivaa ja kannattelua ja heidän kaoottista tunnetilojaan on säädelty jonkun toisen suojelevan aikuisen toimesta, ei

tarvitse eristää lapsuuden kipua vaan he voivat pitää niitä elävinä tunteina. He eivät välttämättä siirrä omia kokemuksiaan aukottomasti ja hallitsemattomasti omiin lapsiin. Olemalla kosketuksissa omiin tunteisiinsa he eläytyvät vauvaansa. (Niemelä ja muut, 2003, 271 - 272.)

Psyykkisen pahoinvoinnin periytymistä on tutkittu myös perheväkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhreilla. Tietyt biologiset, psykososiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät voivat estää vanhempien kokeman trauman vaikutusten siirtymisen lapsille. Varhaisen vuorovaikutuksen laatu on merkittävin tekijä, joka määrää siirtyvätkö vanhemman trauman vaikutukset lapsille. Äidin dissosiatiiiviset oireet ovat erityisen traumatisoivia. Niille luonteenomaista ovat mielentilojen hallitsematon vaihtuminen ja vaikeus eheyttää traumaattisia muistoja. Traumakokemuksen näkyminen äidin katseesta pelkona aiheuttaa trauman siirtymisen lapselle varhaisen kehityksen aikana. Äidin traumaperäisen stressioireen hoitaminen on tärkeää, erityisesti traumaperäisten oireiden negatiivisten vaikutusten estämiseksi varhaisessa vuorovaikutuksessa. (Silvén, 2010, 140 – 141.)

4 Miten trauman siirtymisen sukupolvelta toiselle voisi katkaista

Traumaan liittyvä mentalisointikyky on erityisen tärkeä äideille, joilla on historiassaan laiminlyöntiä tai hyväksikäyttöä sekä myös heidän lapsilleen. Tietoisuus kaltoinkohtelun emotionaalisisista vaikutuksista voi auttaa äitejä ylläpitämään tarkoituksenmukaisen näkökulman, joka ottaa huomioon heidän oman reagoititavan lapsensa ahdingon osoitukseen, joka laukaisee äidissä muistoja ja tunteita omasta traumaattisesta historiastaan. Tietoisuus kaltoinkohtelun emotionaalisisista vaikutuksista auttaa myös kykyyn pitää lapsi mielessä sekä lapsen tarpeisiin vastaamiseen. Näille vanhemmille kyky mentalisoida menneitä traumaattisia tapahtumia ja ymmärtää niiden vaikutukset, voi lisätä heidän kykyään ylläpitää kontrolloitua reflektiivistä kykyä haastavissa olosuhteissa. Kyky mentalisoida voi myös estää heitä vaihtamasta 'ei-mentalisointi' -tilaan, joka tyypillisesti tulee automaattisesti päälle stressaavissa tilanteissa. On epätodennäköistä, että äidit joilla on historiassaan kaltoinkohtelua ja hyväksikäyttöä ovat yleisesti huonompia sensitiivisyydessään lapsiaan kohtaan, mutta Berthelot kumppaneineen (2015) epäilivät, että riittämätön kyky trauman mentalisointiin aiheuttaa sen, että äidit ajoittain osoittavat riittämätöntä tai jopa aggressiivista reagoitua lapsen ahdingon. Tutkijat ovat nykyisin sitä mieltä, että hetkellisillä laiminlyönneillä (kuten äidin hymyillä lapsen ahdingolle) on vakavimmat vaikutukset lapsen kiintymyssuhteen disorganisoitumiseen, kuin on aikaisemmin oletettu. (Berthelot ja muut, 2015, 208.)

Hautamäen ja kumppaneiden tutkimuksesta ilmeni, että vastoin vanhempien halua olla erilaisia kuin omat vanhempansa (esimerkiksi ilmaista itse tunteitaan), se ei aina näyttänyt toteutuvan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. (Hautamäki ja muut, 2010). Varhaista vuorovaikutusta ohjaavat enemmänkin ei-kielelliseen muistiin rakentuvat työmallit, eli vanhemmat välittävät vahvasti tunnepitoisia muistikuvia kehon kielellään. Kiintymyssuhteen muutos sukupolvesta toiseen edellyttää semanttisen (tietomuisti) tason työmalleja syvempää, proseduraalisen (fyysisten ja motoristen taitojen muistaminen, osin tiedostamaton) tason kiintymyssuhdetyömallien muutosta. Kuitenkin tahto olla erilainen on ensimmäinen askel. Hautamäen tutkimuksen vanhemmat pyrkivät toimimaan ja ohjaamaan lastaan, eli toiminta oli kognitiivisessa mielessä jäsentynyttä. Tunteenomaisessa mielessä joidenkin vanhempien toiminta lapsen kanssa kuitenkin oli niukempaa. Jaettua iloa esiintyi melko vähän sekä sensitiivisyys vaihteli melkoisesti. Mitä sensitiivisempiä äidit olivat vauvansa signaaleille, sitä useammin äidin kiintymyssuhde oli turvallinen ja äidin sensitiivisyys oli yhteydessä hänen omaan turvalliseen työmalliinsa. (Hautamäki, 2011, 62 – 63.)

Vaikka tiedetään, että ongelmainen kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa vanhemmuuteen, Crittenden varoittaa vanhempien syyttelystä ja moralisoinnista. Laiminlyönnin ketju on voinut ulottua perheessä monen sukupolven taakse. Tämän päivän pahoinpitelevät vanhemmat voivat olla eilisen pahoinpideltyjä lapsia. (Hautamäki, 2001, 46.)

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Käsittelin kandidaatintutkielmassani kahta kattavaa meta-analyysiä liittyen yleisesti kiintymyssuhteen siirtymiseen sukupolvelta toiselle, kahta tutkimusta yli kolmen sukupolven siirtävästä kiintymyssuhteesta sekä kahta tutkimusta kohdennettuna vaikeissa olosuhteissa eläneisiin perheisiin. Kiintymyssuhteen siirtyminen ja siihen vaikuttavat mekanismit ovat erittäin tutkittuja nykyään mutta silti edelleen täydellistä vahvistusta vailla.

Tutkimuksista voi vetää johtopäätöksen, että niin turvallinen kuin turvatonkin kiintymyssuhde siirtyy sukupolvelta toiselle. Turvallinen kiintymyssuhde siirtyy vakaammin ja turvaton kiintymyssuhdemalli voi joissakin tapauksissa kääntyä vastakkaiseksi, ristiriitaisesta vältteleväksi malliksi. Tämä perustuu siihen että nämä kiintymysmallit ovat psykologisesti vastakkaisia. Turvattoman kiintymyssuhteen siirtyminen traumaattisissa oloissa eläneiltä äideiltä on myös osoittanut tutkimuksissa vahvasti siirtyvän sukupolvelta toiselle. Varsinainen mekanismi siirtymisen selittävänä tekijänä on kuitenkin vielä epäselvä.

On ajateltu, että hoitajan sensitiivisyys on kaikkein tärkein tekijä kiintymyssuhteen siirtymisessä. Hoitajan omat kiintymysrepresentaatiot selittävinä tekijöinä on vahvistettu kahteen kertaan kattavilla meta-analyyseillä, vuonna 1995 sekä tänä vuonna 2016. Mutta samalla on osoittautunut, että se ei ole ainoa selittävä tekijä, eikä niin vahva kuin on ajateltu. Tutkimuksista voi nostaa neljä mekanismia jotka jollain lailla liittyvät kiintymyssuhteen siirtymiseen: sensitiivisyys, kiintymysrepresentaatiot, uudelleen organisoituminen ja reflektiivinen kyky. Sensitiivisyys ja kiintymysrepresentaatiot liittyvät yleisesti kiintymyssuhteen siirtymisprosessiin sekä uudelleen organisoituminen ja reflektiivinen kyky liittyvät traumaattisissa oloissa eläneiden äitien siirtämään kiintymyssuhteeseen. Tutkijat päättelivät myös, että kiintymyssuhteen jatkuvuus oli pitkälti riippuvainen ympäristön pysyvyydestä, eli kiintymyssuhdemalli muuttuu jos ympäristökin muuttuu.

Kandidaatintutkielmani johtopäätöksenä on, että kiintymyssuhde siirtyy sukupolvelta toiselle, mutta mekanismit sen taustalla vaativat vielä vahvistusta ja jatkotutkimusta laajemmilla otannoilla. Varsinkin vaikeissa oloissa eläneiden ihmisten elämässä voi olla suurta vaihtelevuutta, koska ihmisen elämään vaikuttavat monet tekijät kuten ympäristö ja muut psykososiaaliset riskit. Myös Patricia Crittendenin teorian mukaan kiintymyssuhteen dynaamisuus vaikuttaa vahvasti kiintymyssuhteen pysyvyyteen läpi ihmisen elämän.

Näihin tutkimuksiin tutustuessani uskon, että omaan vaurioituneeseen kiintymyssuhteeseen ja sen siirtymiseen voi vaikuttaa. Omaan kiintymyssuhteeseen voi vaikuttaa olemalla tietoinen omasta taustasta ja käsittelemällä omia traumoja. Tähän vaikuttavat tutkimuksissa ilmenneet traumojen uudelleen organisoituminen sekä traumaan liittyvä reflektiivinen kyky. Kumpikin näistä liittyy läheisesti trauman käsittelemiseen ja näin oman kiintymyssuhteen tietoiseen työskentelyyn kohti turvallisempaa kiintymyssuhdetta, jolloin se ei välttämättä aukottomasti siirry omille lapsilleen. Traumojen tiedostaminen ja niihin vaikuttaminen on haastavaa, mutta mahdollista. Se vaatii paljon henkistä työtä ja kasvua omien traumojen tiedostamisessa ja läpikäymisessä, mieluiten asiantuntijan avustuksella. Uskon, että moni siirtää täysin tiedostamattaan omia traumojaan eteenpäin lapsilleen. Tämän vuoksi olen kiinnostunut tutkimaan traumojen uudelleen organisoitumisen ja reflektiivisen kyvyn vaikutusta turvattoman kiintymyssuhteen siirtymisen ehkäisemiseksi Pro Gradussa syvemmin.

LÄHTEET

- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. 1978. Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) 2008. Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: Esa Print Oy.
- Benoit D. & Parker K. 1994. Stability and transmission of attachment across three generations. *Child Development* 65, 1444 - 1456.
- Berthelot, N., Ensink, K., Bernazzani, O., Normandin, L., Luyten, P. & Fonagy, P. (2015). Intergenerational transmission of attachment in abused and neglected mothers: The role of trauma-specific reflective functioning. *Infant Mental Health Journal*, 36(2), 200-212.
- Bowlby, J. 1969. Attachment and loss. Volume 1: Attachment. London: The Tavistock institute of Human Relations 1969.
- Crittenden P. & Claussen A. 2000. The organization of Attachment relationships. Maturational, Culture, and Context. Cambridge; Cambridge University Press.
- Crittenden P. 2008. Raising parents. Attachment, parenting and child safety. Cullompton: Willian Publishing.
- Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksistä kehitykselle. Julkaisussa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim). 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen (s. 13 – 66). Helsinki, WSOY.
- Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen s. 29 – 70). Helsinki: WSOYPro Oy.
- Hautamäki A, Hautamäki L, Neuvonen L & Maliniemi-Piispanen S. 2010. Transmission of attachment across three generations: Continuity and reversal. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 15, 347-354.

Iyengar, U., Kim, S., Martinez, S., Fonagy, P. & Strathearn, L. (2014). Unresolved trauma in mothers: Intergenerational effects and the role of reorganization. *Frontiers in Psychology*, 5(AUG)

Kouvo, A., Korja, R. & Ahlqvist-Björkroth, S. (2013). Vanhemman kiintymyssuhderepresentaatiot ja vanhempi-lapsisuhde. *Psykologia*, 48(5-6), 383-401.

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen H. (Toim.). 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki, WSOY.

Main, M., Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. Teoksessa: *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1), 66-104.

Niemelä, P., Siltala, P. ja Tamminen T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva, WS Bookwell Oy.

Pajulo, M. (2004). Vauvan tunnetila ja sen säätely. Äidin reflektiivinen kyky ja sen merkitys turvallisessa kiintymyssuhteessa. *Duodecim*, 120, 2543-2548.

Silvén M. (toim.) 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki, WSOY.

Sinkkonen, J. & Kalland, M (toim.) 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYPro Oy.

Sinkkonen, J. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim* 2004;120: 1866–73. Viitattu 13.1.2016. <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. Porvoo, WSOY.

Tamminen, T. 2001. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Julkaisussa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). (2001). Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen (s. 234 – 249). Helsinki, WSOY.

van IJzendoorn, M. 1995. Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117.

Verhage, M. L., Schuengel, C., Madigan, S., Pasco Fearon, R. M., Oosterman, M., van IJzendoorn, M. H. (2016). Narrowing the transmission gap: A synthesis of three decades of research on intergenerational transmission of attachment. *Psychological Bulletin*, 142(4), 337-366.

